

Gedragsprotocol PCB de Parel 2024/2025

De geschreven en ongeschreven schoolregels die gelden op PCB De Parel samengevat in een handzaam en helder pakket, dat naar alle betrokkenen gecommuniceerd kan worden

Inhoudsopgave

Achtergrond en doelstellingen	2
Visie op gedrag.....	3
Uitleg van verschillende begrippen:	5
De schoolregels.....	7
Positieve schoolcultuur.....	10
Preventieve aanpak	10
Aan het begin van elk schooljaar – gouden weken	10
Groepsmissie.....	10
Tegen pesten.....	11
Groepsvorming	11
Curatieve aanpak	12
Stappenplan ongewenst gedrag	14
Bijlagen.....	18
Bijlage 1: Schoolafspraken	19
Bijlage 2: Stappenplan ongewenst gedrag.....	20
Bijlage 3: Afspraken op een rijtje	21
Bijlage 4: Basisuitrusting per klas.....	22
Bijlage 5: Groepsmissie	23
Bijlage 6: Strategieën voor de leerkracht.....	24
Bijlage 7: Protocol Time out, schorsing en verwijdering.....	39

Achtergrond en doelstellingen

Zoals wij in onze visie op onderwijs aangeven, vinden wij het heel belangrijk om op school een pedagogisch klimaat te scheppen waarin kinderen zich veilig en gerespecteerd voelen en waarin teamleden, ouders en kinderen respectvol met elkaar omgaan.

De school moet een veilige omgeving zijn, waar geen plaats is voor agressie, geweld, discriminatie, intimidatie, vandalisme of diefstal. Maar juist een plaats waar respect, verdraagzaamheid, begrip, naastenliefde en vrijgevigheid een leidende rol spelen.

Dit willen wij onder meer bereiken door duidelijke regels, afspraken en een transparant beleid ten aanzien van (on)gewenst gedrag. Daarnaast wordt er veel aandacht besteed aan positief en gewenst gedrag.

Doelstellingen van het gedragsprotocol:

De geschreven en ongeschreven schoolregels die gelden op de Parel samenvatten in een handzaam en helder pakket schoolregels, dat goed naar alle betrokkenen gecommuniceerd kan worden, wat werkbaar en uitvoerbaar is.

Een lijn door de school aanbrengen, vasthouden en borgen, zowel wat betreft onze verwachtingen van leerlingen, ouders en teamleden als wat betreft onze definiëring van gewenst en ongewenst leerlinggedrag en de manier waarom wij reageren.

Duidelijkheid scheppen over welke stappen worden ondernomen bij ongewenst gedrag. Tevens aangeven wanneer de grens van de school, om verantwoord met het probleemgedrag om te kunnen gaan, is bereikt.

Het gedragsprotocol is bestemd voor:

- Personeel
- Ouders
- Leerlingen
- Andere personen die in opdracht van de school werkzaam zijn, zoals gastdocenten, vakdocenten, vrijwilligers en stagiaires.
- Ouders die ondersteunende werkzaamheden verrichten
- Bezoekers van de school

Directie, personeel en leerlingen zijn hierin de uitvoerende personen. Ouders spelen een ondersteunende rol.

Visie op gedrag

Een visie is de basis-overtuiging van waaruit wij willen werken. Deze is en blijft in ontwikkeling.

Het is onze overtuiging dat sociaal emotioneel leren, cognitief leren en brede ontwikkeling hand in hand gaan. Tijdens hun schoolloopbaan willen we kinderen voorbereiden op 'het leven'. Wanneer je als mens/kind goed in je vel zit kun je makkelijker tot leren komen. Vaardigheden als lezen en rekenen zijn belangrijk om je staande te houden in de maatschappij. Wanneer er op school goed onderwijs wordt gegeven; hoge verwachtingen én onderwijs op maat, informatief én interactief, dan levert dat voor bijna ieder kind een succeservaring op. Dit draagt bij aan een positief zelfbeeld.

De school is ook een leefklimaat, waarin zowel aandacht moet zijn voor het individu als de groep. Elk kind verdient het gezien en gekend te worden. Er is een spanningsveld tussen het belang van het individu en dat van de groep. Dat vraagt van mij als leerkracht jongleren. De uitdaging ligt erin om alle neuzen in dezelfde richting te laten wijzen.

Het gedachtengoed van Janusz Korczak sluit hier mooi op aan. Zijn basisbegrippen 'respect voor het kind, rechtvaardigheid, dialoog en kinderparticipatie' zijn belangrijke elementen voor het vormgeven aan een positief school/klassenklimaat. Kinderen zijn mede-eigenaar en worden uitgenodigd hun kwaliteiten in te zetten.

Het volgende citaat van Korczak sluit hier op individueel niveau goed op aan.

"En het ergste is dat jullie ons, als iets niet lukt, van kwade wil verdenken. Maar soms heb je iets niet helemaal of niet goed gehoord, ben je iets vergeten, heb je iets niet of verkeerd begrepen. En dan denken jullie dat we dat expres doen." (UIT: J. Korczak, Als ik weer klein ben, Utrecht 1985)

De uitspraak 'Gedrag is de beste keuze die je kunt maken op dat moment' is een andere kapstok voor omgaan met gedrag. Hierin zijn een aantal lagen te onderscheiden, bijv:

- Het gedrag is een noodkreet. Als mede-opvoeder moeten we écht luisteren naar wat de onderliggende emotie is. We vinden het belangrijk om daar woorden aan te geven en in de meeste gevallen is het onderliggende gevoel heel begrijpelijk. Wanneer je dat kunt benoemen voel je je als mens gehoord en kun je verder praten over wat een handige manier is om met dit gevoel te uiten.
- Het gedrag heeft een functie en het is voor ons als mede-opvoeder van belang om daarnaar op zoek te gaan. Wanneer we gedrag ongepast of ongewenst vinden, kunnen we strategieën inzetten om alternatief gedrag aan te leren. Door de beloning eruit te halen, verandert vaak het gedrag al snel.
- Als gedrag op een bepaald moment de beste keuze is die je kunt maken, heb je bij ongewenst gedrag behoefte aan wenselijker keuzemogelijkheden. In ons onderwijsaanbod en in pedagogisch handelen kunnen we kinderen bewust maken van strategieën die beter ontvangen worden. We vinden het belangrijk om kinderen woorden te bieden voor hoe ze zich voelen. Door bijvoorbeeld goed gebruik van

een methode voor SEL en/of sociale competentie krijgen kinderen hier ook handvatten voor aangereikt.

We vinden het belangrijk om altijd de dialoog met het kind aan te gaan (op zijn/haar niveau) en samen te zoeken naar een oplossing voor het 'probleemgedrag'. Kinderen zijn vaak goed in staat om bij te dragen aan herstel.

Uitleg van verschillende begrippen:

<i>Agressie en geweld</i>	Het pesten, psychisch of fysiek lastigvallen, bedreigen of aanvallen van anderen.
<i>Assertiviteit</i>	Je vormt je eigen mening en geeft op een positieve manier uiting aan je ideeën. Je zegt eerlijk wat jij rechtvaardig vindt.
<i>Begrip</i>	Je leeft je in andere mensen in en voelt mededogen. Begrip houdt in dat je goed nadenkt, dat je nieuwe dingen leert en dat andere mensen je aan het hart gaan.
<i>Diefstal</i>	Het (heimelijk) wegnemen of ten onrechte toe eigenen van andermans bezittingen.
<i>Discriminatie</i>	Het in welke vorm dan ook doen van uitspraken over, het verrichten van handelingen of het nemen van beslissingen over personen die beledigend zijn voor die personen vanwege hun ras, godsdienst, geslacht, beperking, levensovertuiging, leeftijd en/of seksuele geaardheid dan wel het maken van enig onderscheid op basis van deze factoren.
<i>Intimidatie</i>	Ongewenste (seksuele) toenadering in de vorm van (seksuele) gunsten of ander verbaal, non-verbaal of fysiek gedrag.
<i>Rekening houden met de ander</i>	Als je rekening houdt met een ander, zie je andere mensen niet over het hoofd en ga je niet voorbij aan hun gevoelens. Je bedenkt welke gevolgen jouw gedrag voor iemand heeft en je vindt het belangrijk hoe hij zich voelt.
<i>Respect</i>	Door gedrag laten zien dat men eerbied heeft voor een ander. Bijvoorbeeld door iemand uit te laten spreken, niet te schreeuwen en door correct taalgebruik.
<i>Samenwerking</i>	Je werkt samen om het voor iedereen zo prettig mogelijk te maken. Je respecteert andere mensen en bent bereid om de regels te volgen die ervoor zorgen dat iedereen veilig en gelukkig is.
<i>Vandalisme</i>	Het met opzet vernielen, beschadigen of onbruikbaar maken van andermans bezittingen.
<i>Verantwoordelijkheid</i>	Verantwoordelijk zijn betekent dat anderen erop kunnen vertrouwen dat je alles zo goed mogelijk doet. Je neemt verantwoordelijkheid voor je handelen.

	Verantwoordelijkheid is het vermogen om adequaat te reageren.
--	---

De schoolregels

Algemene schoolregels

Bij ons op school

- Hebben we respect voor groot en klein.
- Stop is stop
- Samen spelen, samen delen; iedereen hoort erbij.
- Zijn we zuinig op elkaars spullen
- Ruzies lossen wij op door met elkaar te praten

De schoolregels hangen zichtbaar in de school (op zowel de dependance, hoofdgebouw boven en beneden) en in elke klas. De klassenregels borduren voort op deze schoolregels.

Daaruit voortvloeiend verwachten wij van

Leerlingen

t.o.v. andere leerlingen

- Gaan op vriendelijke en positieve manier met elkaar om.
- Proberen om onderlinge problemen op te lossen door respectvol naar elkaar te luisteren en je in de ander te verplaatsen, indien nodig ondersteund door een leerkracht.
- Zijn gezamenlijk, met elkaar en de leerkracht, verantwoordelijk voor een prettige, veilige en open sfeer in de klas en op school waarin ieder kind zichzelf kan zijn.

t.o.v. leerkrachten en andere teamleden

- Tonen respect en accepteren het gezag en autoriteit van iedere leerkracht, andere teamleden zoals conciërges en stagiaires en overblijfouders.
- Zijn behulpzaam naar leerkrachten toe.

t.o.v. materialen van de school, van henzelf of van andere kinderen

- Behandelen eigen spullen en die van een ander of de school met zorg.
- Laten onnodige, kostbare spullen thuis.

Teamleden

t.o.v. de kinderen

- Tonen respect voor de kinderen, door bijvoorbeeld vragen, opmerkingen en problemen van kinderen serieus te nemen.

- Zorgen dat de school- en groepsregels duidelijk zijn voor de kinderen. Door abstracte regels in concreet gedrag te vertalen, in gesprek te gaan wanneer het mis gaat.
- Geven het goede voorbeeld in hun omgang met elkaar, ouders en kinderen.
- Gaan positief om met de kinderen.
- Voeren waar mogelijk feedbackgesprekken.

t.o.v. ouders

- Tonen respect voor ouders/opvoeders en erkennen dat zij de eerstverantwoordelijken zijn voor de opvoeding van hun kind.
- Nemen ouders serieus wanneer deze een vraag stellen of probleem bespreekbaar maakt.
- Nemen initiatief en zijn bereid, indien er zorgen of problemen zijn rond hun kind, in gesprek te gaan met de ouders, indien nodig met interne begeleider of directielid.
- Zijn bereid kritisch naar hun handelen te kijken en hier uitleg over te geven.
- Stellen ouders zo goed mogelijk op de hoogte van alle ontwikkelingen die hun kind op school doormaakt.
- Communiceren naar ouders waar nodig en geven (oudere) kinderen waar mogelijk verantwoordelijkheid om aan hun ouders te vertellen wat er gaande is.

t.o.v. andere teamleden

- Dragen gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het reilen en zeilen op school en voor alle kinderen die de school bezoeken.
- Zijn publiekelijk loyaal ten opzichte van de schoolregels, aan ieder die ze naleeft en elkaar. Ook trekken zij zoveel als mogelijk één lijn in de wijze waarop zij omgaan met (ongewenst) gedrag van leerlingen.
- Kunnen op een opbouwende manier met elkaar in gesprek gaan over ieders handelen.

Ouders

t.o.v. hun eigen kind(eren)

- Zorgen dat hun kinderen op tijd op school zijn, voldoende nachtrust krijgen, eten en drinken bij zich hebben en weer op tijd opgehaald worden.
- Tonen interesse in het wel en wee van hun kind op school en zijn actief betrokken door bijvoorbeeld de ouderavonden te bezoeken, aanwezig te zijn tijdens de rapportgesprekken en contact onderhouden met de groepsleerkracht.
- Zorgen ervoor dat hun kinderen tijdens de lunchpauze opgevangen worden.

t.o.v. andere kinderen en ouders

- Tonen respect
- Mennen zich niet direct in een conflict wat hun kind op school heeft met een ander kind, maar bespreken dit met de groepsleerkracht, de ouder van het andere kind, intern begeleider of directie.

t.o.v. leerkrachten en andere teamleden

- Tonen respect
- Zijn bereid indien er problemen zijn met hun kind, in gesprek te gaan met de leerkracht. Als er geen structurele oplossing gevonden wordt, gaan zij in gesprek met interne begeleider en/of directielid.

Positieve schoolcultuur

Preventieve aanpak

Op de Parel vinden we het belangrijk dat er in het algemeen positief met elkaar omgegaan wordt. Inmiddels is algemeen bekend dat het aanleren vaardigheden met betrekking tot positief gedrag veel effect heeft en dat het grootste deel van de schoolbevolking (85 tot 90%) voldoende bediend wordt met deze aanpak. Daarom wordt er in de groepen structureel aandacht besteed aan gewenst gedrag door

- kinderen te leren hoe zij zich aan de regels en afspraken moeten houden.
- goed gedrag consequent te bekrachtigen door middel van complimenten en beloningen.
- wekelijks les te geven uit onze SEL-methode Kwink, waarin aandacht is voor sociale vaardigheden, het herkennen en respecteren van persoonlijke grenzen bij jezelf en bij de ander.
- het aanleren en actief inzetten van vaardigheden d.m.v. de Kwinkslagen, zoals aangeboden in Kwink.
- elke twee weken aandacht te besteden aan de 'deugd van de week', waarbij gesproken wordt over bijv. behulpzaamheid, respect, doorzettingsvermogen, enz. Deze deugden worden voor de kinderen herkenbaar gekoppeld aan Kwink en de school- en klassenregels. De deugd van de week hangt zichtbaar in het lokaal.

LC-ers sociaal-emotioneel zorgt voor het rooster van de deugden en de SEL-methode. Deze worden bewaard in de klassenmap.

Twee keer per jaar vullen de leerkrachten van groep 3 t/m 8 de SCOL in om de sociaal-emotionele ontwikkeling te volgen. De leerlingen van groep 6, 7 en 8 vullen ook de leerling-SCOL en de Monitor Sociale Veiligheid in, waarbij ze reflecteren op hun eigen ontwikkeling en de situatie in de klas/op school. LC-ers voeren n.a.v. deze invulmomenten een analysegesprek met de leerkracht(en) van elke groep.

Aan het begin van elk schooljaar – gouden weken

Groepsmissie

In de eerste weken van elk schooljaar worden in elke groep met de kinderen een groepsmissie geformuleerd. Samen met de kinderen wordt nagedacht over wat voor groep ze willen zijn en wat ze dit schooljaar willen leren en bereiken ('begin aan het eind'). Het gaat hierbij niet zozeer over leerstofdoelen, maar vooral over gedrag en samenwerking. Vervolgens kan de groep bespreken hoe ze dat kunnen bereiken. Hierin speelt de leerkracht een sturende rol. De formulering van de missie is kort, helder en benoemd gewenst gedrag ('klare taal'). Het verwoordt het verlangen van de groep en geeft de focus weer. Deze missie wordt zichtbaar in de klas opgehangen en door alle leerlingen en leerkrachten (en onderwijsondersteuners)

van de groep ondertekend. Door het ondertekenen worden alle betrokkenen mede-eigenaar van het document.

Gedurende het jaar kan steeds worden teruggewezen naar deze missie en besproken worden welke delen ervan al bereikt zijn en welke nog niet.

Meer informatie: zie bijlage Groepsmissie

Tegen pesten

Aan het begin van elk schooljaar wordt er aandacht besteed aan wat pesten is en welk effect pesten heeft op personen die gepest worden. Ook wordt benoemd dat juf Wendy Kradolfer (SMW) de vertrouwenspersoon is. Er kan gebruik gemaakt worden van materiaal van diverse online websites.

Groepsvorming

De leerkrachten zijn zich bewust van de fasen van groepsvorming en spelen hier in de eerste weken van het schooljaar bewust op in door groepsvormende activiteiten te doen. Deze groepsvormende activiteiten kunnen nog eens terug komen op momenten dat daar behoefte aan is en na de kerstvakantie. Meer informatie hierover in de handleiding en katern gouden weken van Kwink.

Zoals het cliché al zegt; voorkomen is beter dan genezen. Dit gaat zeker ook op voor het pedagogisch klimaat van de klas. Ervaring leert dat leerkrachten die weinig 'problemen' ervaren in staat zijn om vroegtijdig te signaleren en bijsturen. Zij zijn zich bewust van wat er leeft in de groep; ze kennen hun leerlingen en hun thuissituatie. Zij investeren in de relatie met de kinderen. Hiermee zijn ze in staat om gedrag vaker bij te sturen voordat het escaleert. Tevens zijn ze zich bewust van hun eigen rol in het groepsproces en in staat daar open en kritisch naar te kijken.

Curatieve aanpak

Incidenten gebeuren en ongewenst gedrag komt voor... Ongewenst gedrag kan in zwaarte zeer variëren, bijvoorbeeld van een ruzietje op het schoolplein tot het stelen van andermans spullen. Van het eten van kauwgom tot het structureel pesten van klasgenootjes. Ongewenst gedrag is daarom globaal verdeeld in vijf categorieën. De categorieën lopen op in ernst en heftigheid. Bij iedere categorie behoren specifiek verplichte acties en mogelijke acties. Mogelijke acties zijn altijd in overleg met een collega.

Wanneer er sprake is van straffen of consequenties gaan we uit van de volgende richtlijnen:

- De leeftijd van het kind
- De aard van de overtreding.
- Zoveel mogelijk samenhang met de overtreding.
- Zo snel mogelijk na de overtreding plaats, door bijvoorbeeld het kind tijdelijk uit de situatie te plaatsen.
- Als je een straf of consequentie in het vooruitzicht hebt gesteld, voer die dan ook uit; zeg *wat je doet en doe wat je zegt*. Bijv. 2x waarschuwen en de 3^e keer de consequentie uitvoeren. Eindeloos dreigen/waarschuwen werkt niet.
- Oorzaak – gevolg te laten ervaren van het gedrag. Er wordt 'recht van herstel' toegepast.
- Wat levert dit gedrag op? Haal de 'winst' eruit...

Andere factoren die een rol spelen; Heeft het kind berouw? Kunnen de kinderen het eventueel onderling oplossen?

In principe is het de bedoeling dat een kind de gevolgen van zijn (ongewenste) gedrag ervaart. En dat het kind door de consequentie bijdraagt aan het herstel van gemaakte fouten.

Het ziet er in de praktijk zo uit:

iets kapot maken	= repareren of vervangen
iets vies maken	= schoonmaken
Onacceptabel taalgebruik	= schrijfo opdracht, bijv. 'Wat is kanker?'
Agressief gedrag	= time-out en gedragsprotocol volgen.
Kwetsend gedrag	= goed maken
Discriminatie	= schrijfo opdracht discriminatie

We maken soms ook gebruik van een 'time-out' (zie de bijlage 'Strategieën voor de leraar'). Een time-out is een moment om te schakelen van ongewenst naar gewenst gedrag.

Wanneer de leerkracht bepaalt dat er een time-out nodig is, is dat altijd voor bepaalde tijd. De vuistregel is de leeftijd van het kind = het aantal minuten (vb. 10 jr = 10 minuten time-out). De leerling krijgt dan ook een timer mee om de tijd bij te houden en een activiteit voor de duur van de periode (bijv. een oeps-formulier of ander werk). Wanneer de tijd verstreken is, kijken de leerkracht en leerling gezamenlijk of er weer ingevoegd kan worden. Mocht dat nog niet het geval zijn, wordt de timer opnieuw voor bepaalde tijd ingesteld.

Bij het uitvoeren van een consequentie wordt er rekening gehouden met:

- Wat zit er achter dit gedrag? Wat is de functie? Wat zit er onder de waterlijn?
- Maak ALTIJD onderscheid tussen persoon en gedrag; het gedrag wordt bestraft, niet de persoon. Dit wordt de leerling duidelijk gemaakt.
- Vertel de leerling altijd waarom hij gestraft wordt. Verwacht niet dat de leerling begrip toont voor je straf.
- Er vindt na afloop ALTIJD een gesprek plaats over het gedrag.
- In alle gevallen moet er 'maatwerk' worden geleverd; het moet recht doen aan de betrokkenen, passend zijn bij het gedrag en als vervelend worden ervaren.

Het stappenplan gedrag in de verschillende categorieën ziet er in het kort zo uit. Hieronder zal het een en ander nog verder uitgelegd worden.

Stappenplan ongewenst gedrag

<p>1</p>	<p>2</p>	<p>3</p>	<p>4</p>	<p>5</p>	
<p>Dit is hoe wij met elkaar willen omgaan! We doen ons best om in de zon te blijven met elkaar!</p>	<p>Incidenteel lesverstoring gedrag of herhaaldelijk, maar niet doelbewust lesverstoring gedrag.</p>	<p>Aaneenschakeling van incidentele overtredingen of ernstiger misdrijven.</p>	<p>Voortdurende van overtredingen als onder 1 of 2 of ernstiger misdrijven.</p>	<p>Structureel onaangepast gedrag.</p>	<p>School kan onvoldoende invloed uitoefenen om een gedragsverandering te bewerkstelligen.</p>
<p>Hieronder verstaan wij:</p> <ul style="list-style-type: none"> Respect voor groot en klein Stap in stap Samen spelen, samen delen; iedereen hoort erbij Wees zuinig op elkaars spullen Ruzies lossen wij op door met elkaar te praten 	<p>Hieronder verstaan wij:</p> <ul style="list-style-type: none"> Ongehoorzaamheid en/of slecht luisteren Onbeleefdheid t.o.v. de leerkracht of andere volwassene. Onzorgvuldig omgaan met materiaal. Schelden of vloeken (binnen proporties). Fysiek geweld (binnen proporties). 	<p>Hieronder verstaan wij:</p> <ul style="list-style-type: none"> Herhaaldelijke overtredingen als onder 1. Moedwillig schade toebrengen aan materiaal. Incidenteel pest-treitergedrag. Brutaliteit t.o.v. leerkracht of ander volwassene. Schelden en vloeken (met regelmaat of in ernstige mate). Liegen of oneerlijk zijn. 	<p>Hieronder verstaan wij:</p> <ul style="list-style-type: none"> Voortdurende van overtredingen als bij 1 of 2. Voortdurend pestgedrag. Stelen. Discriminatie. Fysiek geweld (buiten proporties) t.o.v. leerkracht, andere volwassene of andere kinderen. Intimidatie. Bedreiging van andere kinderen. 	<p>Hieronder verstaan wij:</p> <ul style="list-style-type: none"> Voortdurende van onder 1 en 2 genoemde gedragingen. Herhaling van de onder 3 genoemde 'ernstige misdrijven'. 	<p>De grens van de school is bereikt.</p>
<p>De Parel Probleemoplossende Basisschool</p>	<p>Actie(s):</p> <ul style="list-style-type: none"> De leerkracht neemt pedagogische maatregelen om het gedrag van de leerling zodanig te corrigeren zodat binnen afzienbare tijd het ongewenste gedrag afneemt dan wel verdwijnt. In gesprek met het kind en evt. betrokkenen. 	<p>Actie(s):</p> <ul style="list-style-type: none"> In gesprek met leerling en betrokkenen. Overleg met ouders. Bij pest-treitergedrag: zie het anti-pestprotocol. Aantekening in dossier. Een straf of maatregel a.d.h.v. de afgesproken 'richtlijnen'. 	<p>Actie(s):</p> <ul style="list-style-type: none"> In gesprek met ouders. Aantekenen in dossier. Overleg met IB over aanpak in de klas. Melden bij directie. 	<p>Actie(s):</p> <ul style="list-style-type: none"> Aantekenen in dossier. Overleg met IB. Overleg met directie. Gesprek met ouders, leerkracht en directie. 	<p>Actie(s):</p> <ul style="list-style-type: none"> Volgens de richtlijnen van het PCBO wordt een verwijderingsprocedure gestart. Er vindt een gesprek plaats met ouders, altijd onder leiding van directie.

Categorie 1

Incidentele overtredingen

Hieronder verstaan wij incidenteel les verstoring gedrag, herhaaldelijk maar niet doelbewust les verstoring gedrag:

- Ongehoorzaamheid en/of slecht luisteren
- Onbeleefdheid t.o.v. de leerkracht of ander volwassene
- Onzorgvuldig omgaan met materiaal
- Schelden of vloeken (binnen proporties)
- Fysiek geweld (binnen proporties)

De groepsleerkracht neemt pedagogische maatregelen om het gedrag van de leerling zodanig te corrigeren zodat binnen afzienbare tijd het ongewenste gedrag afneemt dan wel verdwijnt. Zie ook de bijlage 'strategieën voor de leerkracht'

Verplichte acties	<ul style="list-style-type: none"> • In gesprek met het kind en evt. betrokkenen.
-------------------	--

Mogelijke acties	<p>worden door de leerkracht zelf bepaald.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Straf, consequentie of maatregel. • Time-out binnen of buiten de groep. • Nablijven, waarbij de ouders op de hoogte gesteld worden wanneer het langer dan 5 minuten duurt. • Overleg met een collega.
------------------	---

Categorie 2

Aaneenschakeling van incidentele overtredingen of ernstiger misdragingen.

Hieronder verstaan wij:

- Herhaaldelijke overtredingen als onder cat. 1.
- Moedwillig schade toebrengen aan materiaal.
- Incidenteel pest-treitergedrag (zie ook anti-pestprotocol).
- Brutaliteit t.o.v. leerkracht of ander volwassene.
- Schelden en vloeken (met regelmaat of in ernstige mate).
- Liegen, oneerlijk zijn.

Verplichte acties	<ul style="list-style-type: none"> • Bij pest-treitergedrag; in gesprek met dader, slachtoffer en evt. toeschouwers. Zie ook het anti-pestprotocol. • Aantekening in de interne rapportage (Esis – in het JOURNAAL) i.v.m. dossiervorming en ouders op de hoogte stellen van het ongewenste gedrag. De leerkracht beschrijft kort en objectief het incident en de 'oplossing'. De IBer wordt per mail op de hoogte gesteld van de aantekening. • Ouders worden geïnformeerd. • Een straf of maatregel a.d.h.v. de afgesproken 'richtlijnen'.
Mogelijke acties	<ul style="list-style-type: none"> • Bespreken met een collega (parallel of groepscollega) • Overleg met IB of gedragsspecialist over plan van aanpak in de klas.

Categorie 3

Voortdurende van overtredingen als onder 1 of 2 of ernstiger misdragingen

Hieronder verstaan wij:

- Voortduring van overtredingen als onder 1 of 2.
- Voortdurend pestgedrag (zie ook anti-pest-protocol)
- Stelen
- Discriminatie
- Fysiek geweld t.o.v. leerkracht of ander volwassenen.
- Buitenproportioneel geweld t.o.v. ander kinderen.
- Intimidatie.
- Bedreiging van andere kinderen.

Verplichte acties	<ul style="list-style-type: none"> • Ouders worden geïnformeerd. • Aantekenen in het journaal (Esis) i.v.m. dossiervorming en ouders op de hoogte stellen van het ongewenste gedrag in een gesprek (bij voorkeur niet telefonisch of schriftelijk) al dan niet ondersteund door IB of directielid. • Overleg met IB over aanpak in de klas. • Melden bij directie.
Mogelijke acties	<ul style="list-style-type: none"> • Straffen of consequenties zoals onder het kopje 'ongewenst gedrag' beschreven. • Gesprek met ouders over het op één lijn brengen van de benadering van school en thuis van het probleem. • Gesprek met ouders over mogelijke hulpverlening, bijv. SMW. • Overleg met IB en ouders over mogelijke aanmelding voor een breed overleg. Ouders moeten hier toestemming voor geven. • Na overleg met ouders kan er contact opgenomen worden met de wijkagent.

Categorie 4

Structureel onaangepast gedrag

Hieronder verstaan wij:

- Voortduring van onder 1 en 2 genoemde gedragingen.
- Herhaling van de onder 3 genoemde 'ernstige misdragingen'.

Verplichte acties	<ul style="list-style-type: none"> • Aantekenen in journaal i.v.m. dossiervorming en ouders op de hoogte stellen van het ongewenste gedrag. • Overleg met directie. • Gesprek tussen ouders en school (op school of thuis) en directie waarin ouders verplicht worden actie te ondernemen om aan de gedragsveranderingen mee te werken en waarin duidelijk wordt verteld dat de grenzen van de school in zicht komen.
Mogelijke acties	<ul style="list-style-type: none"> • Straffen als bijv. uit de klas verwijderen voor (on)bepaalde tijd, uitsluiting van bepaalde activiteit (zwemmen e.d.) voor langere of onbepaalde tijd, schorsing (volgens de procedure van het PCBO). • Overleg met IB over aanmelding voor breed overleg (school, Maatschappelijk werk, wijkteam, samenwerkingsverband), aanmelding ambulante begeleiding, SOVA-training o.i.d. Ouders moeten hier toestemming voor geven. • Contact opnemen met de wijkagent .

Categorie 5

Structureel onaangepast gedrag waar door de school geen of onvoldoende invloed (meer) op uitgeoefend kan worden om een gedragsverandering te bewerkstelligen.

Verplichte acties	<ul style="list-style-type: none"> • De grens van de school is bereikt. Volgens de richtlijnen van het PCBO wordt een verwijderingsprocedure gestart. • Er vindt een gesprek plaats met ouders, altijd onder leiding van directie.
Mogelijke acties	<ul style="list-style-type: none"> • Overleg over overbruggingsmaatregelen als uit de klas verwijderen, overplaatsen naar andere klas, leerplicht inschakelen, enz.

Indien ouders of andere bezoekers zich schuldig maken aan agressief gedrag (verbaal/fysiek), geweld, vandalisme, diefstal, discriminatie en intimidatie zal hen door de directie de toegang tot de school tijdelijk onttrokken worden. Hetgeen kan leiden tot verwijdering van de leerling. Er zal gehandeld worden volgens de richtlijnen van het PCBO. Zie bijlage: Protocol time out, schorsen en verwijderen.

Bijlagen

Bijlage 1: Schoolafspraken

Bijlage 2: Stappenplan ongewenst gedrag

Bijlage 3: Afspraken op een rijtje

Bijlage 4: Basisuitrusting per klas

Bijlage 5: Klassenmissie

Bijlage 6: 'Strategieën voor de leerkracht' uit Groepsplan gedrag van Kees van Overveld.

Bijlage 7: Protocol Time out, schorsen en verwijderen.

BIJ ONS OP SCHOOL...

hebben we respect
voor groot en klein

stop is stop

samen spelen, samen delen

zijn we zuinig op spullen.

lossen we ruzies op met praten

"Samen sterk: Voor nu
en een glansrijk later."

Bijlage 2: Stappenplan ongewenst gedrag

 <p>Yes! Het is fijn op school!</p> <p>Dit is hoe wij met elkaar willen omgaan! We doen ons best om in de zon te blijven met elkaar!</p>	 <p>1</p> <p>Incidenteel lesverstoring gedrag of herhaaldelijk, maar niet doelbewust lesverstoring gedrag.</p>	 <p>2</p> <p>Aaneenschakeling van incidentele overtredingen of ernstiger misdragingen.</p>	 <p>3</p> <p>Voortdurende van overtredingen als onder 1 of 2 of ernstiger misdragingen.</p>	 <p>4</p> <p>Structureel onaangepast gedrag.</p>	 <p>5</p> <p>School kan onvoldoende invloed uitoefenen om een gedragsverandering te bewerkstelligen.</p>
<p>Hieronder verstaan wij:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Respect voor groot en klein • Stop is stop • Samen spelen, samen delen; iedereen hoort erbij • Wees zinnig op elkaar's spullen • Ruzies lossen wij op door met elkaar te praten 	<p>Hieronder verstaan wij:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ongehoorzaamheid en/of slecht luisteren. • Onbeleefdheid t.o.v. de leerkracht of andere volwassenen. • Onzorgvuldig omgaan met materiaal. • Schelden of vloeken (binnen proporties). • Fysiek geweld (binnen proporties). 	<p>Hieronder verstaan wij:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Herhaaldelijke overtredingen als onder 1. • Meerdere schade toebrengen aan materiaal. • Incidenteel pest-treitergedrag. • Brutaaliteit t.o.v. leerkracht of andere volwassenen. • Schelden en vloeken (met regelmaat of in ernstige mate). • Liegen of oneerlijk zijn. 	<p>Hieronder verstaan wij:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voortdurende van overtredingen als bij 1 of 2. • Voortdurend pestgedrag. • Stelen. • Discriminatie. • Fysiek geweld (buiten proporties) t.o.v. leerkracht, andere volwassenen of andere kinderen. • Intimidatie. • Bedreiging van andere kinderen. 	<p>Hieronder verstaan wij:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voortdurend van onder 1 en 2 genoemde ernstige misdragingen. 	<p>De grens van de school is bereikt.</p>
<p>De Parel Proefversie: Christelijke Basisschool</p>	<p>Actie(s):</p> <ul style="list-style-type: none"> • De leerkracht neemt pedagogische maatregelen om het gedrag van de leerling zodanig te corrigeren zodat binnen afzienbare tijd het ongewenste gedrag afneemt dan wel verdwijnt • In gesprek met het kind en evt. betrokkenen. 	<p>Actie(s):</p> <ul style="list-style-type: none"> • In gesprek met leerling en betrokkenen. • Overleg met ouders. • Bij pest-treitergedrag: zie het anti-pestprotocol. • Aantekening in dossier. • Een straf of maatregel a.d.h.v. de afgesproken 'richtlijnen'. 	<p>Actie(s):</p> <ul style="list-style-type: none"> • In gesprek met ouders. • Aantekenen in dossier. • Overleg met IB over aanpak in de klas. • Melden bij directie. 	<p>Actie(s):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aantekenen in dossier. • Overleg met IB. • Overleg met directie. • Gesprek met ouders, leerkracht en directie. 	<p>Actie(s):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Volgens de richtlijnen van het PCBO wordt een verwijderingsprocedure gestart. • Er vindt een gesprek plaats met ouders, altijd onder leiding van directie.

Bijlage 3: Afspraken op een rijtje

Afspraken gedragsprotocol en Kwink

- De schoolregels hangen zichtbaar in de school (op zowel de dependance, hoofdgebouw boven en beneden) en in elke klas.
- Actieve inzet op Gouden weken aan het begin van het jaar. In deze weken wordt aandacht besteed aan groepsvorming, groepsmissie/klassencontract en pesten.
- Wekelijks worden lessen gegeven uit onze SEL-methode Kwink, waarin aandacht is voor sociale vaardigheden, het herkennen en respecteren van persoonlijke grenzen bij jezelf en bij de ander.
  - We houden ons aan de jaarplanning (terug te vinden in de Kwink-omgeving en aan het begin van het jaar krijgt elke groep een print van Kiara en Esther)
  - Er zijn minimaal 2 lesmomenten per week, door alle betrokken groepsleerkrachten.
  - Elk les moment wordt gestart met 'Hoe was het ook alweer?' en afgesloten met 'Check!'.
  - De 'Kwink van de week' hangt op/bij de deur van het klaslokaal. Zichtbaar voor kinderen, leerkrachten en ouders.
  - De Kwinkslag die aansluit bij de les van de week hangt zichtbaar in de klas.
- Aanleren en actief inzetten van vaardigheden d.m.v. de Kwinkslagen, zoals aangeboden in Kwink.
- Elke twee weken wordt aandacht besteed aan de 'deugd van de week', waarbij gesproken wordt over bijv. behulpzaamheid, respect, doorzettingsvermogen, enz. Deze deugden worden voor de kinderen herkenbaar gekoppeld aan Kwink en de school- en klassenregels. De deugd van de week hangt zichtbaar in het lokaal.
- In groep 3 t/m 8 wordt door betrokken groepsleerkrachten SCOL ingevuld en met Kiara of Esther geanalyseerd.
- Stappenplan ongewenst gedrag wordt als richtlijn aangehouden.

Bijlage 4: Basisuitrusting per klas

In elke klas zou in elk geval aanwezig moeten zijn:

- 1 timer
- Gelamineerde poster schoolafspraken
- Gelamineerde posters kwinkslagen (5 stuks)
- (Gelamineerde) poster emotiewiel
- Gelamineerde poster stappenplan ongewenst gedrag
- Deugdenrooster
- Afdruk gedragsprotocol in de klassenmap

Als je iets mist; vraag het de LC-ers.

Groepsmissie in de klas, hoe pak je dat aan?

Moodboards in de klas

Als ik de klas binnenloop, wordt mijn blik meteen naar de achterwand van de klas getrokken. Er staan en hangen allerlei moodboards, een kleurig geheel. Ik lees verschillende woorden; rust, aardig zijn voor elkaar, iedereen hoort erbij, samen, respect, veiligheid, plezier, eerlijkheid, gezellig. De quotes en woorden zijn uit tijdschriften geknipt en op allerlei creatieve manieren opgeplakt en versierd. Er zijn ook plaatjes te zien; een opgeruimde klas met planten in de vensterbank, lachende kinderen die elkaars hand vasthouden, een smiley, een groot rood hart. Ik zie dat hier wordt gewerkt aan de groepsmissie van deze klas.

De groepsmissie verkennen met behulp van moodboards

Deze groep 6 is door middel van de moodboards begonnen met het verkennen van hun groepsmissie voor dit schooljaar. Ze moesten met elkaar bedenken wat voor soort klas ze dit jaar willen zijn. Welke dingen vinden ze belangrijk om het dit jaar fijn met elkaar te hebben in de klas? Wat zou voor hen een 'droomklas' zijn? Hoe gaan de kinderen in de groep dan met elkaar om? Welke waarden vinden ze daarbij belangrijk? Wat moet de leerkracht wel en wat juist niet doen?

De moodboards worden uitgebreid met de hele klas bekeken en besproken en op die manier wordt duidelijk wat de kinderen zelf belangrijk vinden om een fijne klas te vormen met elkaar.

Het pad terugkijken met een individuele schrijfo opdracht

Naast het maken van de moodboards heeft de leerkracht de groep ook een schrijfo opdracht gegeven. De bedoeling is dan dat de kinderen een verhaal schrijven waarin ze terugkijken op het afgelopen schooljaar. Wat hebben ze dit jaar beleefd? Welke leuke dingen zijn er gebeurd? En welke minder leuke dingen hebben plaatsgevonden? Hoe hebben ze de moeilijke dingen opgelost met elkaar? Wat hebben ze nodig om een fijn schooljaar met elkaar te hebben?

Visualiseer de weg de berg op

Verder heeft de klas ook een klassenopdracht gedaan. Ze hebben een grote berg geschilderd, met een pad dat ernaar toe leidt. Het pad naar de top van de berg representeert de reis die de klas dit schooljaar met elkaar gaat maken. Bij de top staan de quotes van de groepsmissie.

Onderaan het pad en langs het pad staan de afspraken die nodig zijn om de groepsmissie te kunnen vervullen. Bijpassende plaatjes erbij maken het een mooi geheel.

Vat de groepsmissie samen in een mooie quote

Nadat de groepsmissie uitgebreid is verkend met elkaar, wordt de kern samengevat in een quote of versje. Bijvoorbeeld; "In onze klas is het fijn en gezellig en kan iedereen goed werken. We hebben respect voor elkaar, iedereen hoort erbij en dat laten we dagelijks merken!"

Bijlage 6: Strategieën voor de leerkracht

Uit: Groepsplan gedrag van Kees van Overveld.

In dit hoofdstuk wordt een aantal strategieën voor de leerkracht gepresenteerd, achtereenvolgens;

- Omgaan met verstoringen
- Negeren van gedrag
- Straf
- Time-out
- Reflectie

Omgaan met verstoringen

Leraren worden dagelijks door hun leerlingen getest. Dat testen moet antwoord geven op twee vragen; welk gedrag wordt getolereerd en welk gedrag wordt afgekeurd? Het is aan de professionaliteit van de leraar om te bepalen wanneer en hoe hij reageert. De leraar moet in zijn overwegingen allerlei lastige vragen meenemen, zoals;

- Reageer je direct op elke vorm van ongewenst gedrag of kun je je reactie beter even uitstellen?
- Geef je positieve dan wel negatieve aandacht?
- Is de leerling onwillig of heeft hij onvoldoende kennis en vaardigheden om het gewenste gedrag uit te voeren?

Colvin beschrijft in zijn boek 'difusing disruptive behaviour in the classroom' (2010) een serie strategieën voor de leraar die helpen om zelfverzekerder en bewuster met ordeverstoringen om te gaan. Er zullen in deze paragraaf vier praktijksituaties nader worden uitgewerkt; leerlingen die niet-taakgericht gedrag vertonen, leerlingen die niet meewerken en de grens opzoeken, leerlingen die zich niet aan de regels houden en leerlingen die geen respect vertonen.

1. Leerlingen die niet-taakgericht gedrag vertonen

Leraren vragen leerlingen talloze malen per dag om medewerking: 'Ruim de bouwhoek maar op; pak je geschiedenisboek; ga bij de deur staan; luister even goed naar de opdracht.' In veel gevallen doen leerlingen wat er van hen wordt gevraagd, maar soms gaat het mis: de leerlingen kletsen tijdens het zelfstandig werken, de leerlingen zijn met van alles bezig behalve de opdracht die ze moeten afmaken, of de aandacht wordt verlegd naar activiteiten die aan de andere kant van de ramen plaatsvinden.

Stap 1 – beoordeel de situatie

De leraar stelt zich twee vragen. De eerste vraag luidt: '*Had ik het gedrag kunnen voorkomen?*' Deze vraag verwijst naar de randvoorwaarden die in orde moeten zijn.

Enkele gedachten: is het gedrag dat wordt afgekeurd wel aangeleerd als gedragsverwachting, heeft de leerling de vaardigheden om het gedrag te kunnen tonen en was de opdracht duidelijk?

De tweede vraag verwijst naar de intensiteit van het gedrag: *'Is dit gedrag dat vraagt om een lichte interventie?'* Zo ja, ga dan door met stap 2. Is er sprake van een dusdanige intensiteit dat er zwaardere maatregelen nodig zijn, overleg dan met de IB-er of gedragspecialist.

Stap 2 – Ga door met de les

Colvin geeft een aanwijzing die te mooi is om te vertalen: *keep the flow of instruction*. Hij bedoelt hiermee dat de leraar zijn eerste, vaak intuïtieve reactie (de leerling aanspreken op het gedrag) moet verdringen. De leraar gaat gewoon door met de les alsof er niets aan de hand is en hij schenkt de leerling geen enkele vorm van aandacht. (Wel aandacht geven, betekent dat het gedrag van de leerling wordt geloofd. En beloofd gedrag zal zich vaker voordoen!)

Stap 3 – Richt je op de leerlingen die doorwerken

De leraar geeft leerlingen die aan de opdracht voldoen veel positieve aandacht. De boodschap luidt: als je mijn aandacht wenst, moet je voldoen aan de gedragsverwachtingen. Als de leerling met het niet-taakgerichte gedrag eieren voor zijn geld kiest en zijn werk vervolgt, geeft de leraar een positieve bekrachtiging.

Stap 4 – Corrigeer de leerlingen die niet-taakgericht gedrag vertonen

Mocht de leerling zijn gedrag niet hebben aangepast dan wordt hij door de leraar aangesproken. Dit aanspreken gebeurt respectvol, op een zachte maar duidelijke toon. De leraar maakt geen theater en minimaliseert de aandacht die wordt gegeven aan het niet-taakgericht gedrag. Vragen als: *'waarom werk je niet?'* of *'wat moet je doen?'* worden vermeden. Een korte aanmoediging is voldoende: *'We zijn bezig met begrijpend lezen. Aan de slag!'*

Stap 5 - Reageer op de reactie van de leerlingen

Als de leerling aan het werk gaat, krijgt hij een positieve bekrachtiging. Als de leerling echter nog steeds niet aan het werk gaat, is er wellicht sprake van een bewuste actie om de grenzen van de leraar te testen. In dat geval kunnen de strategieën uit het volgende voorbeeld worden toegepast.

2. Leerlingen die niet meewerken en de grens opzoeken

Dit probleem lijkt op het vorige probleem, maar dit keer is het gedrag weloverwogen en bewust. Als de leraar de leerlingen vraagt om het spellingschrift voor zich te nemen, doet een leerling dit niet. Hij kan de leraar uitdagend aankijken en medestanders in de groep zoeken. Op zo'n moment wordt de grens opgezocht: eens kijken hoe ver ik bij jou kan gaan voordat je boos wordt of ingrijpt. Een ander voorbeeld van dit type gedrag is de *'vertraagde uitvoering'*. De leerling wordt bijvoorbeeld verzocht een andere plek in de klas op te zoeken en hij doet dit tergend langzaam, met veel gezucht en gesteun. Als de leraar hier iets van zegt, volgt er een semi-verontwaardigde reactie: *'Ik doe het toch!'*

Stap 1 – Beoordeel de situatie

Zie voorbeeld 1

Stap 2 – Ga door met de les

Net als in voorbeeld 1 krijgen de leerlingen die het gewenste gedrag vertonen, als eerste positieve bekrachtiging. Pas daarna krijgt het probleemgedrag de aandacht.

Stap 3 – richt je op de leerling en herhaal de opdracht

Er is een mogelijkheid dat de leerling de opdracht niet heeft gehoord. De leraar loopt naar de leerling en herhaalt op fluisterton de opdracht.

Stap 4 – verbreek het contact, richt je op de anderen en observeer

Een veelgemaakte fout is dat een leraar wacht totdat de leerling het gewenste gedrag laat zien. Deze manier van werken kan een machtsstrijd uitlokken: zolang de leraar blijft staan, verroert de leerling geen vin. Het is juist krachtig om na het verstrekken van de opdracht het contact te verbreken en andere leerlingen positieve aandacht te schenken. Ondertussen houdt de leraar de leerling vanuit zijn ooghoeken wel in de gaten.

Stap 5 – leg de verantwoordelijkheid voor een beslissing bij de leerling

Er zitten vier aspecten aan deze stap:

- Het kan erg lastig zijn als een leerling door een aanpak wordt verrast. De leraar kan daarom bij de start van het schooljaar uitleggen hoe zijn reactie zal zijn als de zaken verkeerd lopen. Een opgelegde straf zal daardoor eerder worden geaccepteerd omdat deze niet uit de lucht komt vallen.
- Het contact is niet-confronterend. De leraar blijft ten allen tijde kalm en respectvol naar de leerling. In emotionele situaties is het aan te raden een zakelijke toon te gebruiken.
- De leraar verpakt zijn verzoek als een besluit. Hij kan bijvoorbeeld zeggen : 'Michael, je bent gevraagd om met je rekenwerk te starten. Als het niet gebeurt, zul je het tijdens de pauze moeten maken. Je krijgt een paar seconden om te beslissen wat je doet.' Vervolgens verbreekt hij het contact en loopt naar andere leerlingen.
- Als de leerling zijn gedrag aanpast, wordt hij daarvoor beloond. Gedraagt de leerling zich niet dan zal de consequentie worden uitgevoerd.

Stap 6 – Debrief op een later tijdstip

Op een later tijdstip, als de emoties zijn verdwenen en de consequentie is uitgevoerd, wordt het incident besproken. Dit kan met drie eenvoudige vragen: Wat heb je gedaan? Waarom deed je het? Had je ook iets anders kunnen doen?

3. Leerlingen die zich niet aan de regels houden

De school heeft haar waarden of schoolregels geformuleerd. In de klas is nadrukkelijk aanbesteed aan het bespreken en inoefenen van de regels of gedragsverwachtingen. Desondanks zijn er dagelijks vele momenten waarop leerlingen zich niet aan de regels houden. Ze verstoren daarmee de rust en orde in de klas, ze bedreigen de veiligheid van zichzelf en anderen en/of ze houden het leerproces op.

Stap 1 – Beoordeel de situatie.

Hier geldt hetzelfde als in voorbeeld 1: zijn de randvoorwaarden in orde en is het gedrag passend bij een strategie op dit preventieniveau?

Stap 2 – ga door met de les

Hier geldt hetzelfde als in voorbeeld 2: de leraar vervolgt zijn les en stelt de reactie op het waargenomen gedrag uit. De leraar stopt of pauzeert niet en kijkt de leerling niet aan. De eerste reactie is cruciaal en dat is in dit geval: niet reageren.

Stap 3 – richt je op leerlingen die zich wel aan de regels houden

Leerlingen die het gewenste gedrag vertonen, krijgen als eerste de aandacht van de leraar. De leraar kan bijvoorbeeld zeggen: 'Fijn dat dit groepje stil aan het werk is. Zo hadden we het afgesproken.'

Stap 4 – Verduidelijk de regel/gedragsverwachting

Als de leerling op dit moment nog niet het gewenste gedrag vertoont, loopt de leraar naar het tafeltje van de leerling en hij verduidelijkt de regel. Ervan uitgaande dat de leerling de regel al kent, geeft hij een korte uitleg: 'Sam, de afspraak is dat je het werk eerst laat nakijken voordat je een leesboekje pakt. Je schrift leg je in het bakje op mijn bureau. Begrijp je dat?'

De aandacht blijft zo minimaal mogelijk. De leraar vermijdt vragen die een langer contact uitlokken (zoals: 'Sam, wat moet je doen als je klaar bent met je werk?')

Stap 5 – Vraag de leerling om het probleem op te lossen

Het gevaar bestaat dat er op een bepaald moment een strijd ontstaat tussen de leraar en de leerling. Om dit te voorkomen, herhaalt de leraar zijn korte uitleg als in stap 4 en vervolgens legt hij de verantwoordelijkheid geheel bij de leerling. De leerling zal met het probleem moeten dealen: 'Zorg dat het goed komt.'

Stap 6 – Indien nodig: geef tips om het probleem op te lossen

Indoens nodig kan de leraar in deze fase nog enige aanwijzingen geven hoe de leerling zijn probleem kan oplossen. Ook nu geldt: minimaal contact.

Stap 7 – Reageer op de reactie van de leerlingen

Als de leerling zijn gedrag bijstelt, wordt hij daarvoor bekrachtigd. Indien de situatie niet verandert, kunnen de strategieën uit voorbeeld 2 worden toegepast.

4. Leerlingen die geen respect tonen

Leerlingen die geen respect tonen, maken inbreuk op de rechten van anderen. Het gedrag wordt als negatief gezien omdat je er relaties mee afbreekt in plaats van opbouwt. Voorbeelden van respectloos gedrag zijn er te over: beledigen, vernederen, pesten, intimideren of een verbale aanval. Veelal leidt dit gedrag bij de ander tot angst, boosheid, verlegenheid of agressie.

Stap 1 – Beoordeel de situatie

Hier geldt hetzelfde als in voorbeeld 1: zijn de randvoorwaarden in orde (gedragsverwachtingen zijn aangeleerd, leerlingen worden regelmatig beloond voor het vertonen van goed gedrag) en is het gedrag passend voor een strategie op dit preventieniveau?

Stap 2 – Ga door met de les.

Zie voorbeeld 1. Het is essentieel dat de eerste reactie gericht is op het gewenste gedrag en niet op het ongewenste gedrag.

Stap 3 – vermijd zorgvuldig een reactie op het respectloze gedrag

Deze derde stap vloeit voort uit de tweede en is erg belangrijk én erg moeilijk. Sommige leerlingen kunnen zo respectloos handelen dat de leraar het als een persoonlijke aanval opvat. Als de leraar vervolgens impulsief reageert, is de kans op escalatie groot. De uitdaging is dus om reacties te vermijden die boosheid of confrontaties in de hand werken.

Stap 4 – Pauzeer en verbreek het contact

Stap 2, 3 en 4 horen erg bij elkaar. Het is aan te bevelen om enkele momenten te pauzeren zodat je tot jezelf kunt komen. Je kunt even tot tien tellen en vervolgens het oogcontact met de leerling verbreken en de aandacht richten op leerlingen die het gewenste gedrag wel vertonen. Het voordeel van deze strategie is dat de leraar enige bedenktijd wint en dat hij vervolgens onder *zijn* voorwaarden en op *zijn* initiatief het contact weer zoekt.

Stap 5 – spreek de leerling aan op het gedrag

Deze stap bestaat uit een aantal deelstappen:

- De leraar stapt op de leerling af en noemt als eerste de naam van de leerling. Dit toont niet alleen respect, maar zorgt er ook voor dat eventuele emoties bij de leraar worden gesust.
- Het gedrag wordt benoemd: 'Anne, wat je zegt doet erg veel pijn,' of 'Halil, zoiets zeggen is respectloos.'
- De leraar noemt de consequentie die er op het gedrag zal volgen. Hiermee geeft de leraar aan dat het gedrag onacceptabel is en dat het niet weer mag gebeuren: 'Halil, zoiets zeggen is respectloos. Je zult een deel van je middagpauze moeten missen.'
- De leraar zegt vervolgens op rustige en positieve toon dat de leerling weer aan het werk gaat.

Stap 6 – Debrief op een later tijdstip

Op een later tijdstip, als de emoties zijn verdwenen, wordt het incident besproken. Dit kan met drie eenvoudige vragen: *Wat heb je gedaan? Waarom deed je het? Had je ook iets anders kunnen doen?*

Negeren van gedrag

In de vorige paragraaf is al aandacht besteed aan het negeren van gedrag. De techniek is belangrijk genoeg om verder toe te lichten.

Een van de (onbewuste) redenen voor leerlingen om ongewenst gedrag te vertonen, is om aandacht te krijgen. Als een leerling geen of weinig spontane aandacht van de leraar krijgt, kan de leerling door de klas roepen, ongevraagd van zijn plek komen of op irritante wijze met zijn pen op de tafel tikken. Met zulk gedrag is de aandacht van de leraar verzekerd. Het is goed om te beseffen dat de leerling hier de regisseur van de situatie wordt: doe vervelend en de leraar luistert. Eigenlijk behoort het omgekeerde het geval te zijn: de leraar geeft, door de dag heen, iedere leerling veel en ongevraagd aandacht.

Hoe goed een leraar zijn aandacht ook over de leerlingen verdeelt, er zijn altijd leerlingen die meer aandacht eisen, ook al is die aandacht negatief. Negeren is dan een optie. Negeren, ook wel uitdoving genoemd, is gebaseerd op het principe dat gedrag niet bekrachtigd wordt. Anders gezegd: na het vertonen van het gedrag blijft er een consequentie achterwege.

Veel leraren ervaren dat het probleemgedrag juist verergert door het te negeren. Dat komt doordat het patroon van aandacht vragen en krijgen, wordt doorbroken. De leerling voelt zich buitengesloten en spant zich in om toch de gewenste aandacht te krijgen. Omdat dat niet meer lukt met de gebruikelijke gedragingen, maakt hij gebruik van nieuw gedrag en/of hij intensiveert het oude gedrag. Dit principe staat wel bekend als de extinction burst: de explosie van probleemgedrag als gevolg van het negeren. Als de leraar (of de klas!) reageert op het nieuwe gedrag, leert de leerling dat hij voortaan zwaardere middelen moet inzetten om de gewenste aandacht te krijgen. De uitdaging voor de leraar is om het negeren vol te houden en tegelijkertijd te werken aan positieve technieken (zie de voorbeelden hierboven). Daarnaast zal soms ook de medewerking van de klas moeten worden gevraagd om het probleemgedrag te negeren. Hoe ouder de leerlingen, des te beter het verzoek is uit te leggen.

Het lastige van negeren is dat de rest van de klas het probleemgedrag als hinderlijk kan ervaren. En wanneer komt het moment dat je besluit dat het middel erger is dan de kwaal? Oftewel: kies je voor het volhouden van de techniek of kies je voor de rust in de klas? Dat is een lastige vraag waar geen eenduidig antwoord op valt te geven. Negeren kan dan ook het beste worden ingezet bij relatief *licht* probleemgedrag, zoals zeuren, mokken met de ogen rollen, roepen door de klas, niet-taakgericht gedrag of geluiden maken.

Straf

Leraren zijn voortdurend op zoek naar strategieën om ongewenst gedrag te laten afnemen of te laten verdwijnen. Het streven is om zoveel als mogelijk gebruik te

maken van positieve strategieën, zoals het bekrachtigen van gewenst gedrag of het negeren van of het vertraagd reageren op ongewenst gedrag.

Als al heel veel is geprobeerd en er weinig veranderingen in het gedrag zijn te bemerken, kan worden gedacht aan het toepassen van een strafmaatregel, of zoals het in dit boek ook wel wordt benoemd: om een onplezierige consequentie aan het gedrag te verbinden. Er zal aandacht worden besteed aan twee vormen: het wegnemen van plezierige gevolgen en het laten volgen van een aversieve gebeurtenis op het gedrag.

Het wegnemen van plezierige gevolgen

Er zijn hier twee vormen te onderscheiden: time-out en respons-cost. Aan time-out als strategie is de volgende paragraaf gewijd, want daar valt het nodige over te vertellen. Respons-cost staat ook wel bekend als het boetesysteem.

De leraar spreekt met de leerlingen af dat zij, als zij tijdens het zelfstandig werken op fluistertoon werken, een fiche in de verzameldoos krijgen. Als er een overtreding wordt geconstateerd, wordt er een fiche weggenomen. Het doel is om aan het einde van de week minimaal tien fiches te hebben verzameld. Als dat lukt volgt er een groepsbeloning.

Dit systeem kent in de praktijk allerlei varianten: kruisjes op het bord, kaartjes op de tafel, classdojo. Welke vorm er ook wordt gebruikt, het is essentieel om minimale aandacht te besteden aan het ongewenste gedrag. Op het moment dat de leraar oordeelt dat er een kaartje moet worden ingeleverd, omdat de leerling zich niet aan de regels houdt, loopt hij naar de tafel van de leerling, pakt een kaartje en loopt weer verder. De leraar blijft dus niet bij het tafeltje staan om verwijtend aan te kijken of om een opmerking te plaatsen of een vraag te stellen ('keep the flow of instruction').

Leerlingen met gedragsproblemen hebben vaak een laag zelfbeeld. Als een boetesysteem te rigide wordt toegepast, zal de leerling weinig succesmomenten overhouden. Enige flexibiliteit in bij het toepassen van het systeem is dus wel gewenst. Daarnaast is het wenselijk om naast het boetesysteem voortdurend aandacht te besteden aan het versterken van het gewenste gedrag.

Het laten volgen van een aversieve gebeurtenis op het gedrag

De aversieve gebeurtenis noemen we in de volksmond ook wel gewoon 'straffen', in de traditionele betekenis van het woord. Er zijn verschillende soorten straffen te onderscheiden.

- Materiele straf: de leerling moet iets inleveren (bijvoorbeeld het mobieltje) of hij krijgt iets niet wat hij juist fijn vindt om te krijgen.
- Sociale straf: stand, boos gezicht. Uit onderzoek blijkt dat deze vorm van straf weinig indruk maakt, hij wordt het minst gevreesd.
- Activiteitenstraf: de leerling moet iets vervelends doen (afval prikken), of iets leuks wordt onthouden (buitenspelen).

- Overcorrectie: het incorrecte gedrag wordt op overdreven wijze bestraft. Je spuugt bijvoorbeeld een keer op de grond en je wordt vervolgens van harte uitgenodigd om die handeling vijftig keer te herhalen. Of: je gooit één papiertje op de grond en je moet meteen het hele schoolplein aanvegen.
- Fysieke straf: lichamelijke straf. Is in Nederland en België gelukkig niet meer toegestaan.

Hier is nog een straf aan toe te voegen, de tijdstraf: nablijven of in de pauze iets inhalen. Er bestaat ook een variant op de activiteitenstraf: de schrijfstraf. De schrijfstraf is eigenlijk bedoeld voor pubers in het voortgezet onderwijs, maar is zeker toepasbaar in de bovenbouw van het basisonderwijs. De schrijfstraf is een moderne versie van het strafregels schrijven.

...

Volgens Boon is deze straf erg effectief. Volgens haar houden pubers niet zo van dat pedagogische gezeur door de volwassene. Wat willen ze dan wel? Gewoon een straf die tijd kost en irritant is.

Als de leraar gebruikmaakt van straf, dan is het volgende van belang:

- Als je een straf in het vooruitzicht hebt gesteld, voer die dan ook uit. Zeg wat je doet en doe wat je zegt (duidelijk en consequent zijn).
- Als je een straf nodig acht, leg hem dan ook op. Eindeloos dreigen met straf werkt contraproductief.
- Blijf kalm en zakelijk tijdens de uitvoering van de straf, stel je emotioneel-neutraal op.
- De tijd tussen het probleemgedrag en het geven van de straf is zo kort mogelijk.
- Vertel de leerling altijd waarom hij gestraft wordt. Verwacht niet dat de leerling begrip voor je straf toont.
- Begin iedere dag weer met een schone lei, hoe moeilijk het gedrag van de leerling ook is.
- Het gedrag wordt bestraft, niet de persoon. Maak dit de leerling goed duidelijk.
- Ga na of de straf wel een straf is. Een leerling die geen zin heeft in de rekenles en de boel op stelten zet en daarop door de leraar uit de klas wordt verwijderd, heeft zijn doel bereikt: geen rekenen.

Straffen is niet per se een slechte strategie, maar wie straffen overweegt, doet er wel goed aan om kennis te nemen van de nadelen:

- Degen die straft, raakt 'besmet', de leerling koppelt de straf aan de persoon en eventueel aan het vak dat deze persoon geeft.
- De leraar die straft, geeft geen goed voorbeeld: hij vertoont ongewenst gedrag.

- Straf is een noodgreep en biedt geen alternatief voor het ongewenste gedrag. De leerling weet niet exact welk gedrag dan wel moet worden vertoond.
- Straf kan leiden tot een negatief zelfbeeld en het ongewenste gedrag kan daardoor toenemen.
- Straffen stopt op dat moment het gedrag, maar het zorgt er niet voor dat het gedrag verandert.
- Leerlingen worden steeds slimmer in het ontwijken van straf.
- Straffen kan bij leerlingen en scala aan negatieve gevoelens oproepen (angst, agressie, frustratie, onzekerheid). Ook bij de leerling die niet gestraft worden.

Time-out

Time-out is een verder doorgevoerde vorm van negeren. In de literatuur en in de praktijk heeft de time-out vaak een negatieve klank, een associatie met verkeerd gedrag, met straf en iemand de klas uit sturen. De time-out kan echter ook een positieve techniek zijn. In de volgende paragrafen wordt een continuüm van controle gepresenteerd en worden de verschillende aspecten van de time-out op een rij gezet.

Continuüm van controle

In een schoolklas gaat nogal eens iets mis. Waar het om gaat is wie op een bepaald moment de *controle* heeft over het gedrag van de leerling. Is dit de leerling zelf (interne controle/zelfcontrole) of is het de leraar die het gedrag van de leerling stuurt (externe controle)? Er is in feite sprake van een continuüm van controle:

Controle bij de leerling		Controle bij de leraar
<u>Interne controle</u>		<u>Externe controle</u>
De leerling herkent bij zichzelf signalen dat het misgaat en <i>besluit zelf</i> om een time-out te nemen.	De leerling krijgt van de leraar de <i>suggestie</i> om een time-out te nemen om weer vat op de emoties te krijgen.	De leraar <i>stuurt</i> de leerling als strafmaatregel naar de time-outplek.

Controle bij de leerling (interne controle)

We starten met het linker uiteinde van het continuüm. Leerlingen verliezen nogal eens hun zelfcontrole in het bijzijn van anderen, zoals tijdens competitieve spelletjes, op de speelplaats of tijdens plaag-/pestsituaties. Leerlingen moeten leren dat zij via het gebruik van verbale zelfspraak de controle over hun eigen gedrag kunnen behouden. Dit is al in paragraaf 10.2 besproken. Een time-out heeft in dit geval een positief aspect: het is de leerling zelf die het verstandige besluit neemt om even af toe koelen, een break te nemen. Afkoelen vindt plaats op een rustige plek in de klas, bijvoorbeeld op een nadenkstoel.

Tijdens een time-out moeten de emoties en gedachten tot rust komen. Er kunnen verschillende activiteiten worden ondernomen om dit te bewerkstelligen:

- Rustig ademhalen vanuit de buik;
- Ogen sluiten;
- Jezelf innerlijk toespreken;
- Je ogen sluiten en denken aan prettige situaties die je hebt meegemaakt;
- Een koptelefoon opzetten en luisteren naar rustige muziek;
- Een voorwerp dat je dierbaar is bij je hebben (knuffel, foto);
- Je gedachten en gevoelens opschrijven in een schriftje of dagboek;
- Teken.

De leerling heeft gekozen voor de time-out, dus de leerling bepaalt zelf wanneer hij weer kalm genoeg is. Echter, de tijden die een leerling neemt, moet wel realistisch en acceptabel zijn. Het is dus goed als de leraar de vinger aan de pols houdt en desnoods even langsloopt bij de leerling. Hij kan dan vragen of de leerling alweer rustig geworden is. Uiteraard kan dit ook non-verbaal plaatsvinden.

Time-out als suggestie

Jonge leerlingen staan aan het begin van het leerproces en hebben vaak een steuntje in de rug nodig. Op emotionele momenten kan de leraar de suggestie geven dat de leerling even de tijd moet nemen om kalm te worden. Ook leerlingen met impulsief gedrag hebben deze reminder vaak nog nodig. Een leraar kan een leerling activeren door bijvoorbeeld te zeggen: 'Ga eens even op de nadenk stoel zitten. Dan kom ik straks horen wat jij daar hebt bedacht.'

Wie dit leest, kan terecht opmerken dat de leraar hier de controle pakt en dat de leraar degene is die het kind aanspoort een time-out te nemen. Dat klopt, echter in het begin van het leerproces is dit onvermijdelijk. Het kind heeft eerst hulp en informatie van de volwassenen nodig, voordat het zelfstandig zelfcontroletechnieken kan toepassen. Toch ligt de controle niet geheel bij de leraar. De leraar geeft wel de eerste aansporing tot zelfcontrole, op de nadenkplek zal de leerling toch zelfstandig de verschillende technieken moeten toepassen. Het is om die reden dat het geven van de suggestie in het midden van het continuüm is geplaatst.

Controle bij de leraar

We zijn aanbeland bij de rechterzijde van het continuüm van controle. Het is hier de leraar die bepaalt dat een leerling een time-out krijgt toegewezen. De maatregel wordt veelal toegepast bij verbale en fysieke agressie en oppositioneel gedrag. Time-out wordt her vaak als strafmaatregel beschouwd. Het is oorspronkelijk echter een maatregel waarbij de leerling wordt verwijderd van een negatieve versterker van het gedrag (de klas, een medeleerling). De Engelse term luidt dan ook time-out from reinforcement. In de literatuur worden diverse vormen van time-out onderscheiden.

<p>Time-out 0: preventieve maatregelen</p> <p>In de ze fase is er nog niet echt sprake van een time-out. Deze fase is vooral bedoeld om een time-out te voorkomen. Het betreft in feite allerlei maatregelen zoals die thuishoren onder het kopje positief schoolklimaat.</p>
<p>Time-out 1: afscherming</p> <p>De leerling wordt afgeschermd van de factoren die het probleemgedrag oproepen en versterken. De leerling kan bijvoorbeeld een andere plek in het lokaal krijgen of de tafel wordt in een andere positie gezet. Er is geen sprake van verwijdering uit het lokaal, de leerling neemt gewoon deel aan het leerproces.</p>
<p>Time-out 2: uitsluiting</p> <p>De leerling krijgt een andere plek in het lokaal en mag niet meer actief deelnemen aan het leerproces (wel luisteren, niet meepraten).</p>
<p>Time-out 3: exclusie</p> <p>De leerling wordt visueel gescheiden van de groep (achter een schot of kast) en neemt geen deel aan het leerproces.</p>
<p>Time-out 4: isolatie</p> <p>De leerling wordt verwijderd uit de klas en moet naar een andere ruimte. In die ruimte is er toezicht door een volwassene (achterwacht). De leerling zonder toezicht op de gang plaatsen, is vanuit het oogpunt van veiligheid niet aan te raden.</p>
<p>Time-out 5: schorsing/verwijdering van school</p> <p>In een schooldocument moet beschreven staan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wanneer de school kiest voor schorsen of verwijdering; • Een eventueel stappenplan dat de betrokken leerling doorloopt; • De rol van schooldirectie, de leraar en de ouders.

De tijd die een leerling in de time-out doorbrengt moet vooral kort zijn, bijvoorbeeld één tot vijf minuten, maar zeker niet langer dan vijftien minuten. Een vuistregel is dat het aantal minuten correspondeert met de leeftijd van de leerling. Een zevenjarige krijgt dus een time-out van zeven minuten. Maar: hoe langer een time-out duurt, des te meer een leerling het idee kan krijgen dat het om een persoonlijke vete met de leerkracht gaat. De vraag is of dat de bedoeling is. Het moet de leerling duidelijk zijn dat de leerkracht beslist wanneer de time-out over is. Het spreekt voor zich dat de time-out niet gebruikt mag worden door leerlingen het recht op lunch of toiletbezoek te weigeren.

Het verdient aanbeveling om een leerling tijdens de time-out-vormen 3 en 4, actief bezig te laten zijn. Het doel van de time-out is niet alleen verwijdering van de gedragsversterker, maar ook bezinning en kalmering. Leerlingen die niets te doen hebben, kunnen de neiging hebben om de aanleiding van het incident opnieuw te

overdenken en groter te maken dan het is. Vooral van leerlingen met agressief gedrag weten we dat ze de ander vijandige bedoelingen toeschrijven. De negatieve, wraakzuchtige gedachten die deze kinderen over de ander hebben, kunnen op stille momenten in hevigheid toenemen. Het is aan te bevelen om tijdens de time-out een moment van zelfreflectie in te bouwen. Middels een time-outformulier (oeps-formulier) kunnen de leerlingen antwoorden bedenken op vijf vragen:

1. Denk na over en schrijf op waarom ik de klas moest verlaten.
2. Wat heb ik gedaan?
3. Waarom deed ik wat ik deed?
4. Welke regel/gedragsverwachting heb ik overtreden?
5. Wat kan ik doen om mijn probleem op te lossen?

Als de leerling terugkeert van de time-out kan de leraar de leerling even apart nemen. De leraar bespreekt kort wat de aanleiding voor de time-out was, hij benoemt het gewenste gedrag en vraagt de leerling hoe in de toekomst problemen kunnen voorkomen. Tot slot spreekt de leraar de verwachting uit dat het de leerling gaat lukken om het gewenste gedrag te vertonen.

Matthys (2011) wijst bovenstaande handswijze af. Hij vindt dat er na een time-out niet met de leerling wordt gesproken omdat dat haaks staat op het onderliggende principe van een time-out: alles wat het gedrag uitlokte en in stand hield, wordt buitengesloten. Om die reden is het volgens hem onjuist om tijdens de time-out na te denken over wat er fout ging. Zoveel hoofden zoveel zinnen: de praktijk zal moeten uitwijzen wat het beste werkt.

Het kan voorkomen dat de leerling na de time-out (nog steeds) boos is op de leraar of tegendraads gedrag laat zien. In dat geval beschrijft de leraar in objectieve bewoordingen en hij spreekt af dat hij over vijf minuten terugkeert om opnieuw het gesprek te starten. Als de leerling na die vijf minuten geen ander gedrag vertoont, kan de leraar besluiten opnieuw een time-out te geven. De leraar registreert alle incidenten in het dossier van de leerling: de datum, de tijd, de aanleiding voor de time-out, de tijdsduur, de locatie en de afgemaakte afspraken na afloop (Esis – journaal)

Reflectie

Leraren kunnen onbewust een negatieve rol spelen in de groepsprocessen die zich in hun klas afspelen, met name als het gaat om het ontstaan van afwijzingsprocessen en de hachelijke situaties waarin afgewezen leerlingen terecht kunnen komen. Een oud onderzoek van Gronlund, expert in sociometrie, is in dit kader interessant om te noemen. Gronlund stelde vast dat leraren een voorkeur hebben voor leerlingen met een hoge sociometrische positie in de klas. Van de leerlingen die niet door de leraar werken gewaardeerd, viel meer dan de helft in de categorie afgewezen en genegeerde leerlingen. Het bijzondere is dat leraren zich vaak niet bewust zijn van hun voorkeuren. Het lijkt een onbewust proces. De bril waardoor je naar leerlingen (en hun ouders) kijkt, is gekleurd door je eigen waarden,

normen, overtuigingen en levenservaringen. Als professional is het van belang dat je je realiseert dat de beelden die je van een leerling hebt, invloed hebben op de relatie met de leerling. Je zult vooral die gedragingen van de leerling opmerken die je eigen beeld bevestigen en daarmee houd je je beeld in stand. Reflectie is het vermogen om over jezelf na te denken en je eigen denken, voelen, willen en handelen nader te beschouwen. Door te reflecteren op jezelf kun je binnen bepaalde grenzen veranderingen in je gedrag bewerkstelligen. Als we ervan uitgaan dat een leraar deel uitmaakt van de context waar het probleemgedrag van de leerling zich voordoet, is het goed om reflectie als strategie in te zetten. Door reflectie kan de leraar zijn rol in het ontstaan of in stand houden van het probleemgedrag aan een nader onderzoek onderwerpen.

Er zijn over reflectie vele boeken geschreven en er bestaan vele reflectiemodellen met behulp waarvan een professional een pas op de plaats kan maken. Eén reflectiemodel zal worden uitgewerkt.

De ijsberg van McClelland

In coachingsituaties moet je je niet alleen richten op meetbare en zichtbare competenties zoals kennis en vaardigheden, maar juist ook op de vaak onbewuste denkprocessen. Het ijsbergmodel van McClelland is een geschikt model om te reflecteren op zichtbaar gedrag en datgene wat zich 'onder de waterspiegel' afspeelt.

waterspiegel kun je op twee aspecten reflecteren:

- Kennis die je hebt over je vak;
- (gedrags)vaardigheden: het dagelijks handelen in de praktijk.

Onder de waterspiegel vinden we vier aspecten:

- Zelfbeeld: de opvattingen over jezelf in je werksituatie;
- Normen en waarden: je moreel kompas;
- Eigenschappen (en overtuigingen); je persoonlijke eigenschappen en overtuigingen die jou tot jou maken;

- Motieven: de drijfveren waarom je doet wat je doet.

Lingsma en Scholten hebben verdiepingsvragen geformuleerd die het mogelijk maken om per aspect te reflecteren. Deze verdiepingsvragen zijn in het onderstaande schema omgewerkt om te gebruiken in de klas.

Boven de waterlijn	
Kennis	<p>Wat weet je van de leerling en de thuissituatie?</p> <p>Heb je genoeg theoretische en praktische kennis over de aanpak van gedragsproblemen om te kunnen handelen?</p> <p>Welke kennis heb je nog nodig? Waar haal je die kennis?</p>
Gedragsvaardigheden	<p>Welke vaardigheden bezit je om adequaat met het probleemgedrag om te gaan?</p> <p>Zijn je handelingen effectief genoeg?</p> <p>Welke vaardigheden mis je nog? Hoe ga je die verwerven?</p>
Onder de waterlijn	
Zelfbeeld	<p>Hoe zie je jezelf in de groep?</p> <p>Hoe positief of negatief ben je ver jouw aandeel in de aanpak van het probleemgedrag?</p> <p>Waar groei je van/wat belemmert je?</p> <p>Ben je trots op je prestaties?</p> <p>Hoe denk je dat je collega's en ouders jou zien? Wat doet dat et je?</p>
Normen en waarden	<p>Met welke normen en waarden ben je thuis opgegroeid?</p> <p>Gebruik je dezelfde normen en waarden nog in je privésituatie?</p> <p>Matchen je huidige normen en waarden met die van de leerlingen in je klas of de leerlingen met wie je problemen ervaart?</p> <p>Met welk gedrag gaat de leerling bij jou een grens over? Wat doet dat met je?</p> <p>Hoe wil je graag behandeld worden als leraar?</p> <p>Wat is jouw doel in moreel opzicht?</p>
Eigenschappen (en overtuigingen)	<p>Omschrijf jezelf eens in termen van introvert/extravert, sociaal/egocentrisch, kam/driffig, stabiel/instabiel.</p>

	<p>Welke eigenschappen helpen je in de omgang met probleemgedrag? Welke eigenschappen niet? Hoe ga je daarmee om?</p> <p>Waar sta jij voor?</p> <p>Bij probleemgedrag: hoe denk je over de opvoeding die de ouders geven aan hun kind? Wat kan of moet er volgens jou anders?</p> <p>Wat is je mening over de visie op gedragsproblematiek op deze school? Wat zou je graag willen veranderen?</p>
Motieven	<p>Waar haal jij je energie uit? Waar geniet je van in je werk?</p> <p>Wat motiveert je?</p> <p>Wat wil je het liefste doen?</p> <p>Waar sta jij over vijf jaar?</p>

Bijlage 7: Protocol Time out, schorsing en verwijdering
Team-schijf - commissies – sociaal-emotioneel-kwink – schoolaanpak gedrag versie
jan 2024

[Protocol time out schorsen en verwijderen update 2021.pdf](#)